Vlaams Parlement

214 (2014-2015) – Nr. 1
ingediend op 15 januari 2015 (2014-2015)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Elisabeth Meuleman en Imade Annouri

met het oog op een actieplan voor veiligheid, verbondenheid en deradicalisering

verzendcode: RAD

Situering

Het Vlaams Parlement besliste om een reeks hoorzittingen te organiseren over de vraag hoe het probleem van de radicalisering in de Vlaamse samenleving kan worden aangepakt. De minister bevoegd voor Binnenlands Bestuur, Integratie, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding kondigde aan een conceptnota neer te leggen met de voorstellen van de regering. Vanuit de Groenfractie willen we ook een eigen bijdrage leveren tot het debat. Uiteindelijk moet het de bedoeling zijn dat het parlement na afsluiting van hoorzittingen en discussies komt tot een reeks concrete aanbevelingen voor nieuw beleid op korte en op lange termijn.

Inleiding

De aanslagen in Parijs viseerden de fundamenten van ons democratisch bestel. Een bloedige aanval op de persvrijheid heeft ons samenlevingsmodel getraumatiseerd. Velen vragen zich af hoe we dit als maatschappij te boven komen.

De miljoenen reacties van gewone mensen vormen echter een bron van hoop. De manifestaties staan symbool voor een trendbreuk in het maatschappelijk debat. Na vele jaren van platte stigmatisering zien we een intense, maar genuanceerde respons uit de samenleving. Heel veel mensen willen tonen dat het overgrote deel van de bevolking, over generaties, religie en afkomst heen, fundamenteel gehecht is aan de waarden van onze democratie. Zij vragen niet om simpele schema's en oplossingen, maar om manieren om samen met zoveel mogelijk mensen onze democratie te vrijwaren.

De collectief gedeelde afschuw voor wat gebeurde in Parijs biedt de politieke wereld een kans. Wanneer we vervallen in oorlogsretoriek, spelen we de extremisten aan beide zijden in de kaart. Wanneer we reageren op een kordate, maar evenwichtige manier kan onze democratie er sterker uitkomen. Dat is onze overtuiging. Maatregelen op korte termijn maar vooral duurzame maatregelen op de lange termijn dringen zich op.

De aanslag op het Joods Museum in Brussel en de terreurdaden in Frankrijk geven aan dat de dreiging die uitgaat van teruggekeerde strijders en geradicaliseerden zeer reëel is. Als partij willen we prioritair aandacht schenken aan de veiligheid van alle burgers. Daarnaast ijveren we voor een overheid die mensen met elkaar verenigt. Met voorliggend actieplan willen we de rangen sluiten door maatregelen te bepleiten die zowel meer veiligheid moeten bieden als een antwoord geven op de oorzaken van radicalisering en, meer in het bijzonder, op de problematiek van het gewelddadig jihadisme.

Doelstellingen van het actieplan

De doelstellingen van het actieplan zijn:
1° veiligheid bieden aan alle burgers: detecteren en aanpakken van extremistische dreigingen en het voorkomen van terroristische aanslagen;
2° het deradicaliseren van radicaliserende personen en herintegratie van terugkeerders door hun binding met de maatschappij te herstellen;
3° het wegnemen van voedingsbodems van radicalisering en ondersteuning van alle burgers die door deze voedingsbodems geraakt kunnen worden;
4° het bevorderen van de verbondenheid. Radicalisme gaat over een ruim maatschappelijk probleem. Ook de politieke boodschap die wordt uitgezet door regionale of nationale beleidsverantwoordelijken zijn bepalend voor het welslagen van het beleid – zowel ten goede als ten kwade.

De Groenfractie bepleit een ketenbenadering. Naast een snel en specifiek optreden bij crisismomenten is er nood aan structurele maatregelen die de volledige 'radicaliseringsketen' aanpakken. Elk onderdeel van de ketting moet versterkt worden, anders breekt ze. Deze ketting moet hersteld worden door de verschillende schakels structureel te versterken: preventie, de werking van de veiligheids- en politiediensten, de opvolging door justitie, de uitvoering van de straffen en de reintegratie in de maatschappij van jihadistische strijders.

Het actieplan van de Groenfractie past in een totaalbeleid en valt uiteen in vier delen: 1) een reeks voorstellen voor een integraal veiligheidsbeleid; 2) een beleid rond terugkeerders; 3) een beleid dat erop gericht is de voedingsbodem voor radicalisering weg te nemen; en 4) een geloofwaardig Belgisch en Europees buitenlandbeleid.

Schakel 1: Een geïntegreerd veiligheidsbeleid

Hier gaat het vooral om federale bevoegdheden. Maar de Groenfractie van het Vlaams Parlement wil ze in deze nota toch expliciet aanhalen in de hoop dat we vanuit Vlaanderen, vanuit regering en parlement aandringen op een coherent federaal beleid ter zake en zoveel mogelijke coördinatie tussen de beleidsniveaus.

Meer sturing, coördinatie en samenwerking

Radicaliseringsprocessen houden geen rekening met de institutionele grenzen en bevoegdheden. Het beleid is niet aangepast aan de complexe bestuurlijke structuur van België. Veel actoren en niveaus zijn betrokken, maar de afstemming ontbreekt. Het federale niveau slaagt er niet in om als draaischijf te fungeren. Het Vlaamse en het Brusselse niveau is in grote mate afwezig. Het radicaliseringsbeleid heeft onvoldoende richting en verloopt niet gecoördineerd. Hierdoor handelen verschillende actoren louter vanuit hun eigen agenda. Als dat kan leiden tot een meer integrale en gecoördineerde aanpak zal de Groenfractie de hervorming en de versterking van de Nationale Veiligheidsraad steunen. We pleiten voor meer samenwerking en overleg tussen de federale overheid en de regio's voor een preventieve, proactieve, justitiële en administratieve aanpak. De Groenfractie ijvert op federaal vlak voor een geïntegreerde benadering van veiligheid waarin de ketenbenadering wordt gehonoreerd. In nauwe samenwerking met en reële steun aan de lokale overheden die hun taken niet alleen aankunnen.

Federale maatregelen

Veiligheid voor de burgers is voor de Groenfractie de eerste prioriteit. Dat is de eerste schakel van het actieplan dat we voorstellen. Alle burgers moeten beschermd worden tegen geweld. De terreurdaden geven aan dat gevaar van geweld door teruggekeerde Syriëstrijders een reëel risico is.

Daarom moet de informatie-uitwisseling tussen veiligheids- en inlichtingendiensten, Binnenlandse Zaken, regionale en lokale besturen beter gebeuren. De hervorming en de versterking van de Nationale Veiligheidsraad moet leiden tot een meer integrale en gecoördineerde aanpak.

De politie moet de rekruterende netwerken opsporen en ontmantelen. Justitie moet prioriteit geven aan strafrechtelijke vervolging van haat zaaien en oproepen tot geweld. Oorlogsvoering, criminele of mensonterende praktijken in elk buitenlands conflict, moeten strafbaar zijn. Daarbij mogen we niet selectief zijn over de kant die in dat conflict werd gekozen. In de gevangenissen moeten disengagement-programma's opgezet worden en moet er nagedacht worden over een plaatsingsbeleid voor beïnvloedbare gedetineerden. De strijd tegen discriminatie, racisme en islamofobie moet opgevoerd worden.

Schakel 2: gespecialiseerd beleid voor terugkeerders

Voor de andere schakels in het actieplan heeft de Vlaamse overheid wel direct meer bevoegdheden. Daarom gaan we hier in deze nota dieper op in met meer uitgewerkte voorstellen.

Terugkeerders moeten vandaag door een aantal veiligheidsfilters passeren om het kaf van het koren te scheiden. Een aantal Syriëgangers zijn eerder om religieuze redenen geëmigreerd naar 'bevrijd moslimgebied', niet per se om er de wapens op te nemen. Daarnaast zijn er wel heel wat werkelijke strijders die in de filter blijven hangen en bijgevolg gederadicaliseerd moeten worden aan de hand van hiervoor specifiek opgezette deradicaliseringsprogramma's.

Voorstel 1: Individuele programma's en werken op maat

De huidige federale re-integratieprogramma's volstaan niet en worden ad hoc opgebouwd. We hebben nood aan individuele programma's die een lange duurtijd hebben met een breed spectrum van doelstellingen: geen gebruik van geweld, herstellen van familiebanden, psychologische hulpverlening van familieleden en een ruimere re-integratie in de samenleving. Voorbeelden uit het buitenland wijzen op verschillende interventietypes: individuele coaching, gesprekstechnieken, sociale en economische ondersteuning, ondersteuning van de familie, psychologische ondersteuning en religieuze of ideologische ondersteuning. Voorbeeldprogramma's in Europa zijn EXIT (Zweden), 'Strategy to Reach' en 'Empower and Educate' (Londen) en het 'Violent Prevention Network' (Duitsland).

De Vlaamse overheid kan hier een belangrijke rol spelen en heeft hier ook recent extra bevoegdheden rond gekregen. Er kan een programma worden ontwikkeld naar Duits voorbeeld ('Hayat') waarmee familieleden, vrienden of op andere wijze verbonden personen (bijvoorbeeld leerkrachten) van geradicaliseerde, radicaliserende personen of uitreizigers worden ondersteund. Via dit programma wordt het mogelijk gemaakt dat zij in contact kunnen worden gebracht met mensen die in dezelfde situatie zitten.

Voorstel 2: Nood aan extra budget en expertise in de betrokken sectoren

De drempels van en naar het algemeen welzijnswerk, de bijzondere jeugdzorg, opvoedingswinkels enzovoort zijn nog steeds te hoog. Onder radicaliserende jongeren zijn er nochtans heel wat die in een problematische opvoedingssituatie verkeren. Door tijdig signalen te capteren kunnen ontsporingen misschien vermeden worden. Ook de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) kunnen een belangrijke rol ter zake spelen.

– Het fenomeen van jihadistische strijders genereert bijzonder moeilijke situaties in familiale context. We pleiten voor extra middelen om ouders in de opvoeding van hun (geradicaliseerde) kinderen te ondersteunen. Dit geldt in het bijzonder voor etnisch-culturele minderheden waar de generatiekloof tussen ouders en kind sterk kan bijdragen aan een gevoel van vervreemding.

– Het openen van een POS-dossier (problematische opvoedingssituatie) zou een stuk sneller kunnen, mocht de achterstand in dossiers worden afgebouwd. Ook bepleiten we meer opleidingsmogelijkheden voor jeugdmagistraten om meer voeling te krijgen met de leefwereld van de betrokken jongeren.

– De malaise in de jeugdzorg moet dringend aangepakt worden. Wanneer jongeren in een herintegratieproject worden geconfronteerd met wachtlijsten van ettelijke maanden kan er onmogelijk duurzaam gewerkt worden.

– Training van eerstelijnswerkers: in omgevingen waar risico's op radicalisering aanzienlijk hoger zijn hebben we nood aan training van professionals: cursussen en trainingen voor eerste- (en soms tweede-)lijnwerkers om radicalisering te signaleren, te voorkomen en tegen te gaan. We denken in het bijzonder aan leerkrachten, hulpverleners bij CAW's (centra algemeen welzijnswerk), bij straathoekwerk, slachtofferhulp, bij justitie en in de gevangenissen.

Schakel 3: voedingsbodem voor radicalisering wegnemen

Voorkomen is beter dan genezen. Preventie is niet soft, het is de weg bergop, maar essentieel om resultaat te boeken. Voor de Groenfractie moet de Vlaamse Regering dan ook bijkomende actie ondernemen. Op veel vlakken zijn er veel noden. En de besparingen die recent werden beslist, zullen daar allicht weinig goed aan doen.

Voorstel 1: Een sleutelrol voor het onderwijs

Het staat buiten kijf dat het onderwijs een belangrijke rol speelt op het vlak van preventie. Bij politiek en religieus extremisme is het zogenaamde system blaming een belangrijk element: al dan niet gepercipieerde discriminatie, gevoelens van miskenning alsook het gevoel dat de zogenaamde eigen groep tekort wordt gedaan, kunnen langzaam maar zeker doorwerken op de morele normvervaging, wat op zijn beurt kan leiden tot de morele steun voor het gebruik van geweld door extremistische groeperingen. Ronselaars spelen hier meesterlijk op in. Het is essentieel om jongeren op een zo jong mogelijke leeftijd weerbaar te maken tegen geweld en radicalisering.

De Groenfractie pleit voor een aantal gerichte maatregelen in het onderwijs.

– Het onderwijs is bij uitstek goed geplaatst om problemen en gedragsveranderingen vroeg te detecteren. Maar leerkrachten hebben daar expertise, vorming en ondersteuning voor nodig. Die is er vandaag niet. Er is meer nodig dan overleg. De Vlaamse Regering moet mensen en middelen uittrekken om een beleidsoverschrijdende expertencel uit te bouwen die instaat voor ondersteuning, expertise en vorming.

– Schoolmoeheid, de spijbelproblematiek en de ongekwalificeerde uitstroom verdienen prioritaire aanpak. Time-outprojecten zijn meer dan ooit nodig. Daarnaast willen we innoveren met nieuwe vormen van 'leren en werken' die specifiek kunnen inzetten op schoolverlaters zonder diploma. We halen onze mosterd bij de Deense 'productiescholen' die de ontwikkeling van professionele, sociale en persoonlijke vaardigheden stimuleren door sterke persoonlijke begeleiding en participatie aan kleinschalige productieprocessen en workshops.

– We pleiten voor structurele bruggen tussen welzijnswerk, de jeugdsector en onderwijs. Technieken uit het welzijnswerk en de bijzondere jeugdzorg kunnen veralgemeend toegepast worden in alle onderwijsvormen. Zo kan het herstelgericht werken met kinderen en jongeren goede resultaten boeken in de aanpak van spijbelen.

– De Groenfractie is voor de invoering van een vak 'burgerschap, filosofie en levensbeschouwing' met een equivalent van twee uur per week tijdens de leerplichtleeftijd. Daarnaast kunnen nog steeds aparte vakken katholieke godsdienst, islam en zedenleer aangeboden worden.

– De Vlaamse overheid ondersteunt scholen in het implementeren van redelijke aanpassingen op school naar religieuze minderheden. Wanneer ze geen on-

evenredige last voor de schoolorganisatie inhouden, zijn onderhandelde aanpassingen een meerwaarde voor een succesvol samenleven op school.

– De Groenfractie is tegen het verbod op levensbeschouwelijke tekens op school. Wij zijn voorstander van een initiatief dat uitgaat van de vrije keuze, waarbij een aantal duidelijke voorwaarden worden vastgelegd om in te grijpen in geval van ongeoorloofde druk.

Voorstel 2: Versterking van de jeugdhuizen en de werkingen maatschappelijk kwetsbare jeugd

De lokale financiering van het jeugdwerk staat op de helling. Ook de provinciale subsidies dreigen op te drogen. Het risico bestaat dat een aanzienlijk deel van de middelen die voorheen naar de werking van jeugdhuizen en speelpleinen gingen, wordt besteed aan andere doelen.

– Het netwerk van jeugdhuizen en de werkingen maatschappelijk kwetsbare jeugd moeten substantieel versterkt worden. Deze werkingen bieden jongeren – al dan niet samen met een professional – een geborgen plaats waar ze zichzelf kunnen zijn. Jeugdwerkers kunnen het vertrouwen winnen en samen met de betrokkenen een alternatief creëren: een job, vrijetijdsbesteding of een opleiding.

– Gerichte inzet van sterk jeugdwerk in lokale risicogebieden is noodzakelijk. Experten weten vandaag waar groot conflictpotentieel is, en op welke manier de sociale infrastructuur en de lokale netwerken hersteld kunnen worden.

– Netwerken rond jongeren en hun opvoeders kunnen versterkt worden door te investeren in een laagdrempelig aanbod van professionele opvoedingsondersteuning.

Voorstel 3: Werk, werk, werk

Salafistische predikers en ook rekruteerders van jihadistische netwerken hebben het vooral – maar zeker niet uitsluitend – gemunt op kwetsbare, inactieve jongeren. Meer tewerkstellingskansen en alternatieve opleidingsmogelijkheden halen jongeren uit hun isolement en creëren een sociaal netwerk. Ze geven jongeren structuur en hun zelfrespect terug. Ook voor terugkeerders is werk een essentiële schakel om zich te re-integreren.

– Een gespecialiseerd aanspreekpunt over radicalisering is nodig, ook voor arbeidsbemiddelingsdiensten (OCMW en VDAB). Niet alleen om de kansen van werkzoekenden te verhogen. Ook om de problematiek in het juiste perspectief te plaatsen.

– Het is noodzakelijk om jongeren kansen te bieden via echte stages in bedrijven in plaats van beloofde stages op papier.

– Laaggeschoolde jongeren zijn de kwetsbaarste groep in Vlaanderen, de middelen moeten naar verhouding vooral bij deze groep ingezet worden.

– Jongeren uit de zwakste groepen op de arbeidsmarkt moeten van de overheid meer ondersteuning krijgen om aan een job te geraken dan de sterkere groepen. Op de huidige arbeidsmarkt hebben geschoolde jonge werklozen meer kans op een begeleiding door de VDAB dan ongeschoolde jonge werklozen.

– Een echt jongerenbanenplan garandeert jongeren een eerste job. In België en zijn regio's is er geen volwaardig jongerenbanenplan. De Groenfractie wil dat

elk bedrijf met vijftig werknemers 1% van het personeelsbestand invult met jongeren die de schoolbanken hebben verlaten. Gezien een gemiddeld bedrijf een verloop van ongeveer 10% per jaar kent, is dat geen onredelijke verwachting. Bedrijven die goede redenen kunnen voorleggen waarom ze geen schoolverlaters kunnen tewerkstellen, worden vrijgesteld.

Voorstel 4: Betrekken en empoweren van etnische-culturele minderheden

Het is hoognodig dat zowel de federale als de Vlaamse overheid initiatieven neemt die gericht zijn op het creëren en onderhouden van een vertrouwensrelatie tussen overheidsinstituties en etnisch-culturele minderheden. Dat kan door sleutelfiguren uit de gemeenschappen te ondersteunen. Lokale netwerken van sleutelfiguren en organisaties die binnen de gemeenschap gevoelige onderwerpen bespreekbaar maken, worden verder uitgebouwd en getraind.

Etnisch-culturele minderheden worden vaak gevonden en geïnterpelleerd bij incidenten, maar het contact wordt afgebroken wanneer de storm voorbij is. Dit geldt voor beleidsverantwoordelijken, politiediensten, veiligheidsdiensten, welzijnsactoren, onderwijsverantwoordelijken enzovoort. Duurzame contacten met gezaghebbende sleutelfiguren kunnen hierin een belangrijke rol spelen. Op lokaal vlak zijn er goede voorbeelden van gesprekstafels tussen overheid en zelforganisaties. Dit verdient navolging op bovenlokaal niveau.

Voorstel 5: De moslimgemeenschap ondersteunen via een Vlaamse imamopleiding

De bedoeling is om imams, moslimconsulenten, aalmoezeniers en islamleerkrachten op te leiden in de wereld, waarin zij en die jongeren opgroeien, in een duidelijke multiculturele en multireligieuze seculiere democratie.

Het belang van moskeeverenigingen en imams is uiteraard groot. De overheid kan ondersteuning geven aan islamitische instanties die zich toeleggen op het uitdagen van het wahabisme op het internet. De creatie van een tegenverhaal is iets dat door en voor moslims moet gebeuren maar de overheid kan dit faciliteren door ondersteuning te geven.

– De totstandkoming van een echte imamopleiding in Vlaanderen is nodig. Veel imams beheersen het Nederlands niet en zijn – aldus experts – theologisch, cultureel en taalkundig niet in staat om met de jeugd te communiceren, laat staan hen in deze samenleving te begeleiden. Het gevolg is dat de jongeren niet in de moskeeën bij de imams terechtkunnen, erger nog dat de geradicaliseerde jongeren neerkijken op al die imams.

– Naast de imamopleiding pleit de Groenfractie voor de ontwikkeling van een doelgroepgericht vormingsaanbod over de thematiek. Dit kan op veel kortere termijn georganiseerd worden met een relatief beperkt budget.

– We bepleiten een duurzaam overleg met de lokale en de centrale vertegenwoordigers van de moslimgemeenschap, de inspectie en de leerkrachten van het vak islamitische godsdienst, de ouders en familieleden van geradicaliseerde jongeren en vertegenwoordigers van de scholen die getroffen worden door die problematiek.

Voorstel 6: De rol van de media

De media kunnen een rol spelen in de strijd tegen gewelddadige radicalisering. De grote media kunnen vreedzame emancipatiebewegingen van moslimjongeren een breder platform bieden. Ruimer kunnen de media werken aan een genuanceerd beeld over een samenleving in verandering. De openbare omroep heeft een be-

langrijke opdracht om programma's te maken die alle Vlamingen en Brusselaars door de snelle omwentelingen in de samenleving, zoals migratie en de-industrialisering, helpen loodsen. We stellen voor dat de minister van Media een initiatief neemt om de betrokken mediaspelers hierin te ondersteunen.

Voorstel 7: Oprichting kenniscentrum en meldpunt 'maatschappelijke polarisering en radicalisering'

Radicalisering en polarisering zijn complexe maatschappelijke problemen. Het beleid wordt onvoldoende gesteund door objectieve kennis over de problematiek. De geringe deskundigheid en ervaringen worden ook onvoldoende uitgewisseld. Daarom pleit de Groenfractie voor de oprichting van een kenniscentrum rond alle vormen van radicalisering en polarisering. Het centrum levert praktische ondersteuning aan lokale besturen en aan organisaties die ermee in contact komen. In de schoot van dit kenniscentrum wordt tevens een nationaal meldpunt opgericht. Bezorgde burgers en eerstelijnsprofessionals kunnen hier melding maken van ernstige zorgen over radicalisering.

Schakel 4: België en de EU voeren een authentiek en geloofwaardig buitenlandbeleid

De vierde en laatste schakel is een geloofwaardig Belgisch en Europees buitenlandbeleid. Hier gaat het weer om federale en over Europese bevoegdheden. Toch willen we ook deze schakel benoemen in ons actieplan, omdat alle schakels in de keten voor ons belangrijk zijn.

Voor de Groenfractie is er hoge nood aan een duidelijk federaal buitenlands beleid dat de sponsors van IS (Islamitische Staat) of andere extremistische islamitische groeperingen veroordeelt en drooglegt, meer vluchtelingen uit Irak en Syrië tijdelijk beschermt, met inbegrip van de yezidi's, en een einde maakt aan het ontbreken van sancties tegenover schendingen van de mensenrechten door 'bondgenoten' zoals de Golfstaten en Israël. Ten slotte moet de wapenhandel naar conflictgebieden effectief aan banden worden gelegd. Hierin kan Vlaanderen ook een actieve rol spelen.

Besluit

Met dit actieplan gebaseerd op veiligheid en verbondenheid wil de Groenfractie er in het Vlaams Parlement sterk op aandringen om de problematiek van de radicalisering integraal aan te pakken. Groen steekt de hand uit naar de andere democratische partijen en bondgenoten om over de grenzen van meerderheid en oppositie oplossingen uit te werken. Dat kan via een gezamenlijke resolutie na afloop van de hoorzittingen en de discussies in dit parlement.

Dit is het moment om te tonen hoe sterk onze democratie is.

Elisabeth MEULEMAN
Imade ANNOURI